

Illiccine sunt illa perfectiora, ut mulieribus Christianis in partu vel in menstruo periclitantibus communio degenetur? aut pagani baptismus interdicator? et parvulis morituris ante octo dies regeneratio per aquam et Spiritum sanctum subtrahatur? In quo utique crudeliores Herode, non tantum in corpore sed et in anima quotidie trucidatis parvulorum innumerabilem populum; et destinatis ad ignem æternum. Nunquid etiam inde est quod hominis morituri imaginem affigitis crucifixæ imagini Christi, ita ut quidam Antichristus in cruce Christi sedeat ostendens se adorandum tanquam sit Deus? Nunquid et illud inde est quod

A pejus sit monachos femoralibus indui et carnibus vesci, quam fornicari? Ideone clauditis Ecclesias Latinorum et dirigitis scripta per totum orbem, ut ad hæc majora et perfectiora pertrahatis omnem Christianum populum? Non sunt hæc talia ostensio veræ fidei, sed adinventio diaboli. Nec sunt firmitermentum, sed destructio animarum. Pro quibus omnibus et aliis, quos longum est scripto prosequi, erroribus, nisi resipueritis et digne satisfeceritis, irrevocabile anathema hic et in futuro eritis a Deo, et ab omnibus Catholicis, pro quibus Christus animam suam posuit.

EXPLICIT RESPONSIO.

INCIPIIT

## CUJUSDAM NICETÆ

PRESBYTERI ET MONACHI MONASTERII STUDII

### LIBELLUS CONTRA LATINOS EDITUS

*Et ab apocrisiarum apostolicæ sedis Constantinopoli repertus*

I. Niceta presbyter et monachus monasterii Studiorum, qui prænominor Pectoratus: Romanis, de azymis et sabbatorum jejuniis, et nuptiis sacerdotum. Bona est dilectio ad proximum, o omnium gentium sapientissimi et nobilissimi Romani. Ex habitudine enim dilectionis ad proximum, et humilitas abundat ad eum qui habet illam. Ipsa autem abundans efficit participem sui omnia diligere, omnia sustinere, ut ait divinus Apostolus, et non inflari adversus proximum suum aliquando, neque ea quæ ipsius solius sunt querere, aut zelum habere adversus eum et altercationem et æmulationem. Omnia enim hæc dilectionem persequuntur et humilitatem, et faciunt hominem non secundum Deum ambulare, sed secundum hominum libitum. Quod et Paulus arguit, dicens: « Cum sit inter vos zelus et contentio et discordia, nonne carnales estis, et secundum hominem ambulatis? » (I Cor. III, 3) Propter quod rogo vestram charitatem, humiliari vos propter Dei præceptum, et audire a nobis indignis et minimis.

II. Requirentes enim ab illis qui ex diversis provinciis Romanorum peregrinantur hic de azymis, quid dicemus de his in dilectione Christi ad vos? Qui azymorum adhuc participant, sub umbra legis sunt, et Hebræorum mensam comedunt, non autem rationalem et vivam Dei mensam, et nobis qui credidimus supersubstantialiam, quemadmodum superius exigere supersubstantialiam docti sumus pauperem. Quid enim est supersubstantialis, nisi quia

nobis est consubstantialis? Alter autem nullus est nobis consubstantialis panis, sed corpus Christi, quod consimile nobis est secundum carnem humanitatis ipsius. Si autem animata est nostræ massæ substantia qua Verbum induit se, ergo non substantialem nobis panem comeditis, quia azymorum participamini. Azyma enim inanimata sunt, sicut ipsa rerum natura declarat atque liquidius edocet. Intermistum enim modicum fermentum in farina et commista sibi, ipsa unam efficit seipsam propter fermentum, vivifica quadam virtute, et calefacit eam, et tam mobilem quam vivam operatur. Quod in azymo fermento Pharisæorum, quod effugere nos sermo ammonet, neque effectum est aliquando, neque fiet omnino. Divinæ enim effecti sumus participes naturæ, cujus et participamur quotidie, qui communitatem habemus cum Christo, sicut dicit et Petrus vertex: « Gratia vobis et pax multiplicetur in cognitione Dei, et Jesu Domini nostri (I Petr. 1, 2). » Et post pauca: « Ut per eam efficiamini divinæ participes naturæ (II Petr. 1, 4), » non autem fermento azymi intersectorum Dei. Divinam autem naturam, quisquis rationis est dominus, dicit aliquando azymum et mortuum fermentum Judæorum, quod in sacrificio vos Deo offertis, quod in figura veræ et vivæ carnis Domini comeditis? Quomodo unitatem habebitis cum Christo, vivente Deo, mortuum, ut dictum est, et infermentatum fermentum comedentes, legis, umbræ, non Novi Testamenti? Si enim et hoc dixeritis, sed non sic se ha-

**Bel.** Inquit enim dilectus Christi discipulus : « Si A nos et immolato Christo incorporati, et velut caro dixerimus quia communitatem habemus cum eo, et in tenebris ambulamus, mentimur, et non facimus veritatem. Si autem in lumine ambulamus sicut ipse est in lumine, communitatem habemus ad invicem, et sanguis Jesu Christi purificat nos ab omni peccato (1 Joan. 1, 6, 7). » Qui ergo azyma comedit, in tenebris legis ambulat. Et quomodo [non] habebit societatem cum Christo, qui est in lumine Novi sui Testamenti et gratiæ? Nam qui in lumine ambulant gratiæ, panem comedant qui est corpus Christi, et bibunt sanguinem immaculatum ejus, et ita habent ad invicem, et cum Christo societatem, purificati, sicut dictum est, ab omni inquinamento. Azymum autem non est panis. Neque enim compositus, neque per se ipsum perfectus est, sed indigens semique perfectus, indigens plenitudine fermenti. Panis autem compositus, per seipsum perfectus est et plenissimus, sicut ille qui totum habet in seipso plenitudinis.

III. Animadvertite et attendite quia in azymis nulla est vivens virtus, mortua enim sunt; in pane autem, hoc est, corpore Christi, tria sunt viventia et vitam præbentia eis qui ea digne comedunt : Spiritus, aqua et sanguis, cen et ipse, qui super pectus Christi in cœna recubuit, Joannes contestificatur in eo verbo : « Tres sunt qui testimonium dant, Spiritus, aqua et sanguis, et hi tres in uno sunt (1 Joan. v, 8), » videlicet in corpore Christi. Quod et secundum tempus Dominicæ crucifixionis declaratum est, cum aqua et sanguis ex immaculata costa ipsius effluxit : lancea percussa carne ipsius, sanctus Spiritus vivificusque in deificata carne ejus permansit. Quam comedentes in pane, qui immutatus est per Spiritum et effectus est corpus Christi, vivimus in ipso, tanquam vivam et deificatam carnem edentes. Sic autem et sanguinem vivum et calidissimum ejus bibentes cum effluente aqua ex immaculata costa ejus, mundamur ab omni delicto, ferventi replemur Spiritu. Calidum enim, ut videtis, velut ex latere Domini, calicem bibimus, quia ex viva carne et calida spiritu Christi calidissimus nobis sanguis et aqua emanavit. Quod in eis qui azyma comedunt, nequit fieri.

IV. Si autem mortuum fermentum comeditis, o sapientissimi, ut sermo declaravit, cujus rei gratia gloriamini, dicentes : « Quia non sicut vos sale et fermento atque aqua farinam speramus, et sic facimus oblationem azymorum nostrorum, sed aqua sola et farina et igni azymum conficimus, et in tribus his puram facimus nostram oblationem; » percontamur igitur vos, hæc tria, aquam et farinam et ignem, ad quid accipitis; et cui effligem esse hæc æstimatis? Carnis Domini? Sed non inquit dilectus Christo Joannes : « Tres sunt qui testimonium præbent (1 Joan. v, 8), » aqua et farina et ignis. Sed quid? « Spiritus et aqua et sanguis, et hi tres in uno sunt (Ibid.), » videlicet in corpore Christi, ut dictum est, que nos comedentes unimur incarnato propter

ejus, sicut scriptum est. Si autem ad increatam et incorpoream naturam sanctæ Trinitatis assuimus, erratis cadentes in hæresim eorum qui asserunt Deum passum, qui dicunt compassum Verbum carni, et eandem ipsam deitatem sustinuisse passionem. Non enim pariter Trinitas incarnata est, Pater et Filius et Spiritus sanctus, ut conspiciantur in ea hæc tria, aqua ut dicitur, farina et ignis, et ut in figura ipsius faciatis azymum et sacrificium offeratis : sed unus ex Trinitate Filius, et Verbum Dei incarnatum est, ex castissimis sanctæ Virginis caribus homo effectus; et omnia ordinationis suæ perficiens, crucifixus est carne, non passa divinitate ipsius. Carne igitur crucifixus, tradidit nobis edere per panem carnem suam, quam in Spiritu sancto vitam dicimus : « Accipite et comedite, hoc est corpus meum, quod pro vobis fractum est, in remissionem peccatorum (Matth. xxvi, 26-28). »

V. Quid ergo vobis, in Christo fratribus nostris, et legi quæ maledicta est in Christo? quoniam ad hoc azymum fermentum ejus comeditis? Nova creatura sumus in Christo : vetera transierunt. Paulum audite dicentem : « Ecce facta sunt omnia nova (1 Cor. v, 17). » Si autem hæc comedere decernitis justum : cur non et circumcidimini? Christus circumcissus est. Cur non et purificamini? Paulus etiam et hoc fecit : et alia etiam omnia similiter servare veterum, sicut et hi ea quæ legis sunt faciunt, per quos nomen Dei in gentibus blasphematur, sicut est scriptum : « Non bona est gloriatio vestra (1 Cor. v, 6), ut et ego quæ Pauli sunt loquar ad vos : « Nescitis, » inquit, « quia modicum fermentum totam massam corrumpit? » (Ibid.,) Et panis tandem, non azymum efficitur. Sed quid hic dictus Apostolus scribit ad Corinthios? Nunquid, ut vos æstimatis, de celebratione quam vos in azymis celebratis? Nequaquam. Sed quoniam illi hoc despiciebant quod aliquis novercam acceperat, et in antiquis consuetudinibus falsæ scientiæ suæ gloriabantur; volens autem eos converti Paulus et ex vetere removeret malitia, venit per similitudinem hanc, fermenti dico et massæ, ostendit eis quoniam unum malum, tanquam modicum contemptum, magnam in toto corpore Ecclesiæ faciet læsionem. Propterea inquit adjiciens : « Et non luctum habuistis, ut auferatur de medio vestri qui hoc opus operatus est? » (1 Cor. v, 2.) Potest enim, inquit, iniquitas ista ad omnes vestras urbes transire, et, tanquam modicum fermentum totam massam fermentat, sic omnes apprehendi et fermentari, et unam massam majoris iniquitatis operari : « Expurgate, » inquit, « vetus fermentum (Ibid., 7), » peccati. Tollite hunc a medio, ut efficiamini Christo nova conspersio, sicut estis baptizati, id est vel azymi vel puri, mortificati mundo et desideriiis carnis. Etenim pascha nostrum hoc est, quoniam, ut eriperet nos ex iniquitate ac morte, immolatus est Christus. Quæ de re sic ait : « Epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ

et nequitiae, sed in azymis sinceritatis et veritatis (Ibid. 8), hoc est purae vitae et fidei, qua in Deum credimus, et veraces oratores ejus efficimur. Sic Magnus Gregorius theologus hoc verbum accepit. O sapientissimi, ea quae mentis apostolicae sunt intelligite, et non, quemadmodum hoc vos accepistis, de azymorum festivitate et participatione. Si enim de azymis et de celebratione eorum Corinthiis Paulus praecipisset, et eos in azymis epulari jussisset, non promulgasset cum undecim, et omnem reducens Ecclesiam fidelium in ordinem, in septuagesimo canone, cum excommunicatione praecipisset omnibus, hujusmodi causam a Judaeis nullatenus accipi: « Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut omnino ex numero clericorum jejnaverit cum Hebraeis, aut epulatus fuerit cum eis, et acceperit festivitatum eorum munera, ut sunt azyma aut aliquid hujusmodi, deponatur: si autem laicus, sequestretur. »

VII. Si autem dicitis: Quia ab Hebraeis non accipimus, sed domi facere consuevimus; cur hoc? sive ab illis accipiatis, sive domi faciatis, azyma sunt. Et juxta hoc graviores poenam habebitis, quoniam relinquitis agere quae jussa sunt vobis a Christo et Apostolis ipsis, facientes velut illi qui sub servitute legis sunt, qualia Judaei faciunt, in umbra et tenebris legis sedentes, nullatenus dicenti Paulo credentes: « Fratres, unusquisque in eo ordine quo vocatus est, in ipso permaneat (I Cor. vii, 20 et 24). » Non enim invenietis omnino in divina Scriptura quoniam azymum dictum sit a Christo aut apostolis ejus, cum administraretur ab illo Novi Testamenti mysterium. Paulus enim Corinthiis scribens dicit: « Discernere vos oportet calicem benedictionis quem benedicimus; nonne communicatio sanguinis Christi est? Panem quem frangimus, nonne communicatio corporis Christi est? Quoniam unus panis, unum corpus, multi sumus. Etenim omnes ex uno pane participamus (I Cor. x. 16). Ego enim accepi a Domino, quod et tradidi vobis: quoniam Dominus Jesus in qua nocte tradebatur, accepit panem, » et non azymum, « et benedicens fregit, et dixit: Accipite et comedite: hoc est corpus meum, quod pro vobis frangetur. Hoc facite in meam commemorationem (I Cor. xi, 23, 24). » Et non semel dixit panem, sed etiam saepe. Non hic solus dixit, sed et caeteri apostolorum, et Matthaeus quidem ait: « Coenantibus autem illis atque comedentibus accipiens Jesus panem (Matth. xxvi, 26): » Aspicias, panem et hic inquit, « et benedicens fregit, et dedit discipulis suis et dixit: Sumite et comedite, hoc est corpus meum (Ibid.). » Similiter autem et hoc Marcus inquit, et reliqui: et nequaquam azymum ab eis commemoratur.

VII. Quoniam quidem oportebat pati Christum secundum diem legalis paschae, in qua et agnus ab Hebraeis immolabatur. Oportuit enim fieri pascha ab interfecto Dei in sexta feria, in qua tandem et quarta decima luna erat juxta primum mensem,

in quo contingit evenire 1534 annos: cyclis enim solis erat 18 et 5, ut non adhuc traditus praevenisset proprium pascha discipulis tradere, recubens in caena secundum vesperum quinti diei; postquam coenavit, accepit panem, fregit, tradidit apostolis mysterium Novi Testamenti in nocte quinta in qua traditus est a Juda: sicut scriptum est. Sed quid dicit Lucas apostolus? « Accipit panem, et benedicens fregit (Luc. xxiv, 30). » Ecce et Lucas accipere panem Christum dixit, et non azymum. Non enim adhuc erat sextae feriae dies. Tertia decima erat luna in illa quinta feria, et non erat azymum, neque adhuc oblatio fermentati.

VIII. Azyma enim in quintadecima luna promulgata erant in lege, ut in quartadecima die ad vesperam agnus immolaretur, et in quartadecima die lunae primi mensis Pascha appellaretur, quintadecimam diem primum azymorum et Sabbatum nominaret. Proh dolor insipientium illiteratorum! Et non erat azyma in quinta feria, cum esset luna tertiadecima, et non quartadecima. Secundum quintadecimam lunam fuerat institutum azyma fieri, sicut et agnus ad vesperam quartadecimae diei jussum esse immolari, secundum quam immolatus est Christus, Agnus Dei, qui tollit peccata mundi. Si autem Christus immolatus est et crucifixus in decima quarta die lunae, feriae sextae, in Sabbato autem erat festum azymorum, quando azyma comeditur etiam apostolis sic facere in Novo Testamento tradidit? Quomodo dicitur ab apostolis accepisse vos facere azyma jam post resurrectionem a mortuis? Non videtis quia manifeste ex rebus arguimini, quoniam non tunc azyma, cum mysteria Novi Testamenti traderet apostolis Christus?

IX. Ostendam vobis hoc ex legislatione Moysi. Loquitur enim: « Haec sunt festivitates Domini et ipsae sanctae, quas vocabitis in temporibus suis. In primo mense in quintadecima die mensis hujus festum azymorum Domini; et in quartadecima die mensis intra medium ad vesperum erit Pascha Domino; et in quintadecima die hujus mensis festum azymorum Domino. Septem enim diebus azyma comedite (Levit. xxiii, 4-6). » Ecce enim ex legislatione Moysi didicistis, quoniam non tunc azyma, quando post coenam secundum diem quintae feriae Christus tradidit per fractionem panis Novi Testamenti mysterium. Ante festum autem azymorum hoc fecit, cum esset tertiadecima dies mensis Quintadecima enim die mensis, ut legislatio Moysi, erat festum azymorum. Et Christus in feria sexta crucifixus, secundum quartadecimam diem mensis, quando debebant Judaei immolare agnum; Sabbato autem secundum quintadecimam diem mensis, cum esset festum azymorum, in sepulcro jaceat sepultus. Azyma ergo dum non essent ante festum azymorum in toto anno ipso: septem enim diebus comedeant azyma Judaei, cum instituit Moyses: in quintadecima die primi mensis incipientes festum horum, ubi reperta sunt azyma, quando cum discipulis suis com-

nam comederet Christus? Si enim sicut dicitis, a Domino apostoli acceperunt azyma, et illi iterum tradiderunt vobis hæc in figura corporis Christi in mysterio Novi Testamenti, dum nec ablatio panis fieret secundam constitutionem Moysi, neque erant tunc azyma, ubi reperta sunt? Quomodo obliviscimur legislationum Moysi? Septem namque solis diebus facere tradidit vobis. Sed vos in toto anno conculcatis instituta Moysi. Et Christus non venerat solvere legem, sed adimplere (*Matth. v. 17*).

X. Valde enim veritatem obsistitis, fratres. Si enim traditum vobis fuit ab apostolis comedere azyma, quomodo Agathon sanctissimus papa vester, præcessor cum esset sextæ synodi sub Constantino imperatore, et divinus Gregorius Acragantinorum episcopus non abstipuerit; eum, sicut hujus synodi divini Patres, adversum azyma legem constituerunt a nemine fidelium hoc fieri? Et, ut ostendam vobis horum legislationem contra azyma, adjicio rationi et canonem ipsorum sic habentem in undecimo capitulo: « Nemo in sacerdotali constitutus ordine, aut laicus, ea quæ apud Judæos sunt azyma comedat, aut cum eis cohabitaret, aut in infirmitatibus invitet, aut medicinam ab eis accipiat, vel in balneis cum eis lavetur. Si quis hoc agere initiaverit, siquidem clericus fuerit, deponatur; si autem laicus, sequestretur. » Qui azymum conficit et comedit, etsi non acceperit hoc a Judæis, sed imitator fuerit in hoc, ut Judæus intelligit, et extra legem est, quemadmodum et si circumciderit quis seipsum, aut a Judæis circumciditur, simul et in scientia est illis, canonesque et instituta apostolorum sanctorumque Patrum transgrediens, et irrita omnia facit, ut ratio nostra demonstravit. Sed de azymo sufficienter vobis quod prohibitum sit ab omni Scriptura divina demonstravimus.

XI. Age nunc qui cætera demonstravimus vobis, et subito memoriæ suggestum est vobis de jejunio Sabbatorum, quoniam insultatis nobis: unde jejunare Sabbata, ex qua sancta Scriptura accepistis? Ab apostolis? Nequaquam, Apostolorum vertices in quinto quidem libro ordinationum, qui de martyribus inscribitur, juxta Clementem: « Quartam feriam et sextam præcepit nobis jejunare Dominus. Unam quidem propter traditionem, alteram propter passionem. Ipsum autem Sabbatum non tradidit nobis jejunare, quoniam non oportet, propter illud solum, in quo Creator omnium sub terra fuit. » Unde, juxta calcem ejusdem libri, iterum sic loquitur: « Omne quidem Sabbatum et omnem Dominicum celebrandum esse dicimus. Gaudere enim oportet in his et non lugere. » Septimo quidem libro earum constitutionum juxta vicesimum quartum caput hoc inquit: « Sabbatum namque et Dominicum celebramus, quia illud quidem divinæ operationis est memoria; hic vero resurrectionis. Unum vero tantum Sabbatum custodiendum est in toto anno sepultura Domini, quo jejunare oportet. Quando enim Christus in sepulcro jacuit, discipuli potentio-

rem circa eum stetum habebant quam gaudium ex memoria divinæ operationis. » Verumtamen hæc mystice per Clementem papam constituentem non steterunt hic, sed scientes magnam damnationem esse jejunare Sabbata, excommunicatione valida ligant ex hoc Ecclesiam. Dicit enim in sexagesimo quarto canone: « Si quis inventus fuerit Dominicum diem jejunare, aut Sabbatum, præter unum solum, deponatur; si autem laicus, sequestretur. »

XII. Hoc autem exsequentes et qui in sexta synodo Patres, convenienter huic sic promulgant sancte, presidente synodo Agathone papa Romæ, et Gregorio cum eis Agrigentinorum episcopo presente: « Quoniam quidem discimus eos qui in Romanorum urbe sunt, in sanctæ Quadragesimæ jejuniis eadem Sabbata jejunare extra traditam sibi ecclesiasticam consequentiam; placuit sanctæ synodo observare Romanorum Ecclesiam immobilem canonem dicentem: Si quis clericus fuerit inventus, et cætera quæ deinde scribit. Hæc igitur, sicut cernitis, apostolicis constitutionibus et canonicis fidelium Ecclesiam ligat cum papa Romæ Agathone. Vos unde aliter et ex quo jejunare Sabbata accepistis? Quinetiam oblationem perfectæ missæ per omnem diem facere in sacris diebus jejuniorum, sive Sabbato sive Dominico die: unde assuevistis? a quo doctore accepistis? Ex apostolis? nullatenus. Apostoli enim ex hoc ponere canonem sic loquentem: « Si quis episcopus aut presbyter, vel diaconus aut lector aut cantor, sanctam non jejunaverit Quadragesimam quamque et sextam feriam, deponatur, nisi infirmitate corporis impediatur. » Ministrantes ergo atque complentes ministrationem sanctæ missæ secus tertiam horam diei, in qua et promulgatum est offerri sacrificium, quomodo jejunium usque ad horam diei nonam observatis? solventes hæc in tempore ministrationis missæ? Nequaquam. Si autem hoc impossibile est, maledictione plectemini.

XIII. Qui in Gangreno fuere Patres concilio cap. 49 talia effantur: « Si quis continentia sine corporali necessitate elatus fuerit, et constituta jejunia in commune et observata ab Ecclesia dissolverit, presumendo sibi perfectam rationem, anathema sit. » Similiter Patres qui in Laodicensi fuere concilio, secundum quinquagesimum canonem sic effati sunt: « Quia non oportet in Quadragesima martyrum natalitia celebrare, sed sanctorum commemorationem facere in Sabbatis et Dominicis diebus. » Et juxta quadragesimum octavum canonem item aiunt ipsi: « Quod non decet in Quadragesima panem offerre, nisi in Sabbato et Dominico solo. »

XIV. Et qui in sexto generali concilio conveniunt Patres similiter juxta quinquagesimum secundum canonem sanciunt cum sanctissimo Agathone papa dicente sic: « In omnibus sanctis Quadragesimæ jejuniorum diebus, sine Sabbato et Dominico die, et sine sancto Annuntiationis die, fiat missa et antesanctificatis oblationibus. » Sic ergo accipiendos nos Sabbato et Dominica die, secus tertiam diei

horam, in qua et Spiritus sanctus descendit super discipulos, immolantes, in ipsis sanctificamus munera, ex quibus sufficientia in tota hebdomada conservamus. In aliis autem diebus hebdomadis juxta tempus horæ unæ diei concludentes omnem ministracionem in consummationem completorii, agimus nos sacerdotes cum diaconibus ingressum, thuribulum solum ferentes. Et post lectionem prophetarum constitutas orationes a magno Basilio facientes, et manera transferentes appositionis altario et orantes cum ipsis. Insuper autem et traditam nobis a Domino orationem dicentes, exaltamus præsanctificatum panem, et damus præsanctificata sancta sanctis, et uniti communione pane et calice mysteriorum Christi. Et ita agentes gratias Deo, inquitur eos atque dimittimus ex congregacione, sumentes nos communem mensam per folia et legumina, et calidam aquam qui voluerint. Sunt autem et alii qui sola comunione et benedictione per totam perseverant hebdomadam. Vos autem referentes per unumquemque diem perfectam in Quadragesima ministracionem, quæ congrua est juxta tertiam horam dici offerri, positos transgredimini canones Ecclesiæ. Et in hoc maledictioni Patrum subjacetis, sicut dictum est.

XV. Quis ille est qui tradidit vobis prohibere et abscondere nuptias sacerdotum? Quis ex doctoribus Ecclesiæ hanc vobis tradidit pravitatem? Si quidem nisi nupserit, manus impositionis accipiet. Et ita ad nuptias ruit, qui ordinatus est innuptus, legitime. Hoc et secundum canones facitis, hujusmodi nuptias prohibentes? Si autem ante habuerit uxorem ille qui ordinatus est sacerdos, perseveraveritque in castitate magnaque vita, nuptias ejus solvitis, transgredimini, ut ex præcepto apostolorum canonum ostendam vobis. In sexto enim libro Clementis ordinationum quæ ab eo conscriptæ sunt, juxta septimum decimum caput Apostoli hæc dicunt: « Episcopum et presbyterum et diaconum dicimus, qui unam habent uxorem, ordinari, quamvis vivant eorum conjuges, quamvis defunctæ, non licet eos post manus impositionem innuptos esse, nec insuper ad nuptias ire, aut si nupserint, alteras amplecti, sed sufficere quas habent cum ad ordinationem venerunt. » In quinto sanctorum canonum ita fatur in 2 cap.: « Episcopus aut presbyter aut diaconus uxorem suam non abiciat obtentu religionis; si autem abjecerit, sequestretur. Perseverans autem deponatur. » In quadragesimo vero canone, inquitur palam: « Propriæ episcopi res. » Et post pauca: « Ne occasione ecclesiasticarum rerum cadere episcopum ab eis quæ sunt episcopi, in mulierem et pueros et propinquos, ne per occasionem eorum, ea quæ Ecclesiæ sunt subtrahat. » Et deinde: « Siquidem sunt qui prohibeant sacerdotes legitimis conjugibus. » Non ita vertices apostolorum exposuerunt ecclesiasticos canones. Si autem dicis mulierem Ecclesiam dixisse apostolos, tunc infidelis apparebit sermo tuus et vacuus, cum sacris canoni-

bus ipsorum, qui a nobis prædicti sunt, non abjicere episcopos et presbyteros occasione religionis, uxores sanxerunt, et ut caderent res episcoporum ex potestatibus eorum propter filios et mulieres ipsorum.

XVI. Si autem aliquis dixerit de sancta et universali synodo, quod papam Romæ sanctissimum Agathonem, ut sæpissime diximus, præsessorem habuit, ipsa centum septuaginta Patrum, sub Constantino imperatore, nepote Heraclii et patre Justiniani: quomodo non obstiterit divinus Agathon sanctæ synodo sancienti adversus hos impios quos usque nunc habetis? Si vero ab apostolis haberetis has traditiones, obsisteret forsitan, et non suscepisset hæc quæ apud nos ab ea promulgata sunt. Papa cum esset vester, quoniam adulteras cognoscebat traditiones ipsas et extraneas ab apostolorum doctrina: propterea pariter cum Patribus sacræ sextæ synodi, sicut de azymis et jejuniis Sabbatorum et sacræ missæ mysteriis, sic et de nuptiis sacerdotum promulgavit dicens in decimo tertio capite: « Quia in Romanorum Ecclesia in ordine canonis tradi cognovimus, præsentibus diaconi aut presbyteri dignas fore manuum impositiones confiteri, ut non amplius a suis disjungantur conjugibus. Nos antiquum exsequentes canonem apostolicæ diligentiam et ordinationis, sanctorum virorum copulationes secundum legem et a modo valere volumus, nullatenus a conjugum copulatione dissolventes aut privantes eos ab invicem, secundum tempus congruum locationis. Quia vero si quis dignus inventus fuerit, manus impositione diaconus vel subdiaconus aut presbyter, hic nullatenus prohibeatur ad hujusmodi gradum ascendere, conjugii cohabitaturus legitime; neque in tempore ordinationis exigatur confiteri ad legitimæ locationis propter propriam uxorem. » Et post pauca: « Si quis ergo præsumpserit extra apostolicos ordines motus quemdam sacrorum presbyterorum et diaconorum privare a copulatione legitimarum mulierum, a comunione sequestretur. Similiter si quis presbyter aut diaconus collactaneam suam occasione religionis projecerit, separetur; perseverans autem deponatur. »

XVII. Unde igitur vobis et ex quibus hæc horribiles infirmitates supervenerunt, o viri Romanorum sapientissimi et omnium aliarum gentium nobilissimi? Æstimo quod quidam ex Judæis in tempore apostolorum credentes, vana lucra cupientes et pecuniarum amatores reperti, volentes multos fidelium abstrahere ex Evangelio, hoc est, ex fidei prædicatione, corruptis dum prædixissent eis, in hoc et Christianitas et Judaismus corrupta sunt. De quibus Joannes fatus est: « Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis. Si enim fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum (I Joan. II, 19), » de his qui circa Simonem et Demam, Nicolaumque et Cleobium subtendendo. Reliqui autem verticem in septimo libro Institutionum juxta sextum decimum caput libridius dixerunt: « Scimus enim, inquit, quia hæc

qui, circa Simonem et Cleobium et Judam, conscripserunt libros in nomine Christi et discipulorum ejus, circumferunt ad seductionem vestram, et eorum qui diligunt Christum, et nos servos ipsius. » Et in veteribus quidam conscripserunt libros apocryphos Moysi et Enoch et Adam, Isaie et David, et Eliae, et trium patriarcharum, corruptiones facientes atque veritatis inimicos libros. Sed et Paulum Domini apostolum hæc præscientem, ut æstimo, sic vel vos ascendisse hujusmodi seductores, dolum tentantes vobis, Philippensibus scribit : « Videte canes, videte malos operarios, videte abscissionem (*Philipp. III, 2*). » Et Timotheo iterum : « In ultimis temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus et doctrinis dæmonum, in hypocrisi loquentium mendacia, et incedentium propria conscientia, impudentium nubere, et abstinere a cibis quos Deus creavit (*I Tim. IV, 1-3*). » Et ea quæ exinde. Propter quod et Tito præcepit : « Argue eos, inquit, duriter, ut sani sint in fide, non attendentes Judæicis fabulis, et præceptis hominum subvertentium veritatem (*Tit. I, 14*). »

XVIII. Quamobrem diligentissime inquisivimus de cætero circa hæc, o fratres, ne aliquando ex his quæ dicta sunt et redarguta vobis mendacia, dico nunc azyma, Sabbatorum jejunia, nuptias sacerdotum et in jejuniis oblationes accipiatis; sed scientes

*Finis libelli Nicetæ, presbyteri et monachi monasterii Studii, contra Latinos.*

A nunc, quod primum est eorum, ex omni a Deo inspirata Scriptura; fugite quæ hujusmodi sunt actiare, cum sitis Ecclesia Dei et totius orbis semper splendidus oculus, ut unti nobis vestris confratribus: quos per jam dicta scidistis, cum sitis corpus Christi; revelata facie gloriam Domini in concentu et unitate cum orthodoxa fide conspuelemur, et imaginem ejus transformemus in nobis, viva demonstratione, et ipsius ad gloriam sempiternam, sicut a Domini spiritu, quoniam ipse est caput nostræ Ecclesiæ corporis; et in eo sicut in uno corpore, omnes nos conjungimur.

XIX. Hæc vobis Romanis. Si ergo possimus vos, cum sitis homines, ad credulitatem nobiscum reducere per ea quæ diximus, et docendo vos ex divina Scriptura arguimus; gratia Dei, et vobis scientibus bene Spiritui sancto credere, et prosequi rationem jam dictam ex Scripturis. Si vero aliter tenetis, date nobis testimonia ex divina Scriptura consistentia: in quibus volo benevolos vos esse, ut super scdes intelligentiæ requiescatis, et nos, scientes obedire inenarrabili rationi spiritus, docere omnia quæ ad vos scripsimus. Salutamus vos in Christo Jesu Domino nostro, cui est gloria et potentia, cum Patre et Spiritu sancto, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

## INCIPIT

# RESPONSIO SIVE CONTRADICTIO

IN EUMDEM LIBELLUM

## A FRATRE HUMBERTO

EPISCOPO SILVÆ CANDIDÆ.

I. Si diligenter sanctæ Chalcedonensis synodi quartum considerasses caput, quiete monastica et jejuniis atque orationibus in monasterio tuo contentus, nequaquam ecclesiasticis rebus communicasses, nec importunitatem intulisses. Quapropter sexcentorum triginta Patrum concordi decreto a communionem es suspensus, ne per te nomen Domini blasphemetur. Decet enim unamquamque professionem se sub mensura sui habitus et gradus cohibere, ne conturbet ecclesiastici dogmatis ordinem totum, dum, non suo contentus officio, præcipere querit alienum. Sed vix tibi, Sarabaita, qui nulla cœnobitæli examinatus disciplina, voluntate atque voluptate ductus propria, contra sanctam et Romanam et apostolicam Ecclesiam et omnium sanctorum Patrum concilia horribiliter latrastis, stultior asino, frontem

Iconis, et murum adamantinum frangere tentasti! In quo utique conatu, non es victor erroris, sed victus errore; nec presbyter, sed inveteratus dierum malorum, et puer centum annorum maledictus; potius dicendus Epicurus, quam monachus. Nec credendus es degere in monasterio studii, sed in amphitheatro aut lupanari. Qui etiam vere prænominaris *pectoratus*, quoniam cum serpente antiquo super pectus tuum graderis. Quod, sicut quidam Patrum dixit: « Quicumque vult, intrat et solvit asinum: » ex abundantia enim cordis os loquitur (*Math. XII, 34*). Deinde detestabilior omni veneficio, labia mortiferi poculi melle charitatis et bono odore humilitatis imbuens, ex prædictis virtutibus delectabile exhibuisti præmium, ut prægustata dulcedo faceret inunctanter absorberi fel draconum et reliquum